

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Серезенко В.С., гр.МВ -28м

Науковий керівник – доц. В.А. Віннікова

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Глобальна фінансова криза є реалією нашого часу. На фоні політичної й економічної ситуації, яка склалася в Україні, проблема стосунків із природним оточенням у побутовій свідомості відходить на задній план. Найбільшу увагу привертають такі аспекти загострення екологічної ситуації, як погіршення якості життя, стану здоров'я в результаті забруднення довкілля.

В умовах, коли показник умовного здоров'я неухильно знижується, надзвичайно цінним досвідом є організація ефективного оздоровлення, лікування та відпочинку. Цьому, зокрема, має сприяти наявна санаторно-курортна інфраструктура. Нині в Україні функціонує 3,1 тис. санаторно-курортних закладів, з яких 471 санаторій, 52 пансіонати з лікуванням. Потужність цих закладів – 466 тис. місць. Всі вони працюють на природному ресурсному потенціалі, який включає більше 800 джерел і свердловин, що дозволяє щорічно оздоровлювати понад 7 млн осіб. Водночас варто відмітити, що цей ресурс використовується лише на 15%.

Територіально об'єкти санаторно-курортної інфраструктури розміщені таким чином: понад 30% загальноукраїнського обсягу розміщено в Карпатах (і за кількістю санаторно-курортних закладів, і за їх місткістю, і за кількістю відпочиваючих). Друге місце посідає Одеська область, на яку припадає 9%. Далі регіони розмістились наступним чином: Донецька (8%), Львівська (7%), Запорізька (6%), Дніпропетровська та Херсонська (по 5%), Миколаївська (4%) області. Карпати є лідером за «навантаженістю». Тут на 100 постійних мешканців припадає 54 відпочиваючих, в той же час навіть у таких рекреаційних регіонах, як Одеська та Львівська області, цей показник у 4-5 разів менший. Починаючи з 2010 р., у переважній більшості санаторно-курортних і оздоровчих закладів спостерігається тенденція до скорочення мережі, за винятком будинків і пансіонатів відпочинку.

Частина санаторно-курортних і оздоровчих закладів не працює. У 2017 р. таких закладів, які протягом звітного часу не працювали, нараховувалось 571 од. на майже 50 тис. місць (ліжок), у тому числі 121 заклад на 10 567 місць перебував на капітальному ремонті, а 265 закладів на 22 220 місць не працювали через відсутність коштів на їх

експлуатацію. Якщо закладів, які належали до першої групи, найбільше було в Закарпатській та Львівській областях, то закладів другої групи – у Донецькій та Одеській областях. Майже відсутні такі заклади в Тернопільській та Вінницькій областях. Важливим показником санаторно-курортної діяльності є фактичні витрати на один ліжко-день (людино-день). Ці показники неухильно зростають.

Серед відпочиваючих більша частина надає перевагу відпочинку влітку. Переважна більшість відпочиває у санаторно-курортних закладах не більше одного разу на декілька років, хоча є й такі, що протягом року відпочивають у цих закладах більше одного разу.

В Україні діє широка мережа дитячих оздоровниць, які розміщені в усіх регіонах України. Найбільше (понад 1000) їх функціонує в Черкаській і Полтавській областях, а в Одеській – майже 1200. Статистика свідчить, що там, де більшою є наявна мережа, там, як правило, вищим є і показник охоплення дітей санаторно-курортними та оздоровчими закладами.

На рівні охоплення дітей оздоровчими закладами позначається вартість одного людино-дня в цих закладах. І цей показник швидкими темпами зростає. У середньому по Україні середня вартість зросла більше, ніж у 2,5 разу. І ця тенденція характерна практично для всіх регіонів. Проте в регіональному розрізі мають місце певні відмінності. Так, якщо у 2017 р. середня вартість одного людино-дня у дитячих оздоровчих закладах (позаміських і санаторного типу) в цілому по Україні становила 56 грн, то в Житомирській області вона складала 39 грн.

Більше половини від загальної кількості оздоровлених дітей, які відпочивали протягом тривалого часу, припадає на санаторні заклади. Майже 42% із цієї кількості припадає на Карпати. Більше половини дітей оздоровлювалися в дитячих санаторіях. Це в першу чергу стосується санаторіїв для хворих на туберкульоз. Усього в цих санаторіях у 2016/17 р. проліковано 47,2 тис. осіб, з яких у дитячих санаторіях – 16,6 тис. осіб. І перші, і другі поширені в усіх регіонах України.

Щороку значна частина дітей із числа постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС оздоровлюється протягом тривалого часу. Переважна більшість із них оздоровлюється теж у санаторних закладах. Якщо у 2017/18 р. усього оздоровлено протягом тривалого часу 176240 осіб, то в санаторіях – 141843. На Карпати припадає ледве частка оздоровлених – 95%. Майже 100% із тих, які були оздоровлені у Львівській області, курс лікування та оздоровлення пройшли в

санаторіях, тоді як у Кіровоградській області цей показник менше 6%, а в Херсонській – менше 1%.

Чим більше дітей буде охоплено оздоровленням, тим краще буде здоров'я нації. Адже рекреаційна діяльність направлена на відновлення сил людини, в тому числі витрачених у процесі виробничої діяльності. Як стверджує В.С. Симонов, це може забезпечуватися шляхом:

- медико-біологічного відновлення здоров'я хворих шляхом курортології;

- соціально-культурного обслуговування (профілактика професійних захворювань, відпочинок, відновлення сил організму, витрачених у процесі трудової діяльності, пізнання навколишнього світу);

- економічного розвитку території, наповнення бюджету, зростання зайнятості та доходів населення тощо.

Протягом останніх двох десятиріч років відбулося масове акціонування підприємств санаторно-курортного комплексу, що зумовило руйнацію раніш добре налагодженого механізму реалізації соціальної політики в області оздоровлення населення, виховання підростаючого покоління. На цьому позначились і ті негативні тенденції, що проявились останнім часом у розвитку рекреаційної сфери. Серед останніх варто виділити наступні:

- будівництво нових рекреаційних комплексів ведеться без урахування загального плану соціально-економічного розвитку території, поза контекстом соціокультурних реалій, без урахування інтересів місцевого населення (виду занять, рівня життя тощо);

- відсутність масового попиту на рекреаційні послуги, що різко знижує фінансову стабільність закладів і перш за все в стратегічний період;

- самоусунення держави від розв'язання питань організації та фінансової підтримки даного комплексу.

Тобто необхідно розробити організаційні, економічні та технологічні заходи для підвищення конкурентоспроможності сфери рекреаційних послуг, що сприятиме зростанню зайнятості та збалансованості економічної структури. Адже рекреаційні підприємства, робочі місця створюються нерідко у менш розвинутих регіонах.

Беручи до уваги, що розвиток об'єктів рекреаційного характеру відбувається в умовах конкурентної боротьби, з метою максимального залучення відпочиваючих необхідно пропонувати як варіанти:

- низький рівень цін;

- високу культуру обслуговування;
- широкий асортимент послуг;
- імідж санаторно-курортного закладу;
- високу кваліфікацію персоналу;
- гнучку політику знижок тощо.

А це, у свою чергу, дозволяє збалансувати економічну структуру і сприяє закріпленню населення в сільській місцевості, зменшенню його відтоку до перенаселених міст в пошуках роботи.

Як свідчить вітчизняний досвід, а також досвід розвинутих країн, проекти щодо розвитку рекреаційної індустрії включають будівництво і модернізацію аеропортів, доріг, вокзалів, систем очистки стічних вод, реставрацію культурних пам'яток, створення музеїв та інформаційних центрів на природних об'єктах, тобто сприяють загальногосподарському та соціально-культурному розвитку країни. Разом із цим забезпечується стійке зростання доходів загальнодержавних, регіональних і місцевих бюджетів (податки на розміщення об'єктів громадського харчування, аеропортові збори, вхідна плата за відвідування культурних і природних об'єктів, інші фіскальні надходження).

Для поліпшення ситуації в рекреаційній сфері необхідно забезпечити умови для залучення в цю сферу інвестицій, у тому числі іноземних; активізувати господарську структуру як України в цілому, так і в першу чергу регіонів, які володіють значним рекреаційним ресурсом; сформувати гнучку систему пріоритетів у рекреаційно-туристичному комплексі кожного регіону; стимулювати розвиток наукового і бізнесового туризму, що, в свою чергу, передбачає будівництво конгрес-готелів, системи виставкових центрів. Для розвитку розважального туризму мають активно розвиватися тематичні парки, атракціони, аквапарки, етнопарки тощо. Водночас має бути забезпечено використання сучасних технологій в обслуговуванні населення.

Список джерел інформації

1. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку // Монографія. 2010. С. 342-346.